

Independenti

اندیشه‌های جریان ساز

جریان‌شناسی
تفکر در صد
سال اخیر

دسته اول، جریان «روحانیت سنتی» است که صرفاً مسأله‌شان، مسایل سنتی اعم از فلسفه و فقه سنتی یا مباحث علوم اسلامی است که تا به امروز در حوزه علمیه وجود داشته است. برای مثال، مکتب تفکیک که میرزا مهدی اصفهانی در ایجاد آن نقش بسزایی داشته و شاگردان بسیاری تربیت کرده است که از آن جمله می‌توان به شیخ مجتبی قزوینی، محمد کاظم مهدوی دامغانی، هاشم قزوینی، حسینعلی راشد، مهدی الهی قمشه‌ای، سید جواد خامنه‌ای، سید محمد تقی معصومی اشکوری، میرزا حسنعلی مروارید، سید علی سیستانی، محمدباقر ملکی میانجی، حسین وحید خراسانی، محمود حلبی، علی‌اکبر نوقانی، غلامحسین محامی بادکوبه‌ای و... اشاره کرد که این شخصیت‌ها در دسته روحانیت سنتی قرار می‌گیرند. این اشخاص بیشتر دغدغه‌مند حفظ میراث سنتی هستند و به شدت منتقد فلسفه و عرفان و منتقد تطبیق فلسفه و عرفان بر متون دینی و معارف اسلامی هستند.

دسته دوم، جریان «روحانیت مجدد» است که مسأله‌شان ایجاد «تفکر نوین اسلامی» است. منشاء روحانیت مجدد، سیدجمال‌الدین اسدآبادی است که البته حدود ۱۳۰ سال پیش از دنیا رفته است. ایشان روحانیت مجدد را تشکیل داد و معتقد بود که باید با «عقلانیت اسلامی» به حل مسائل و جلوگیری از انحطاط مسلمین پردازیم. در زمان ما پرچمدار این جریان که نه همچون سنتی‌ها به مسائل جدید

که می‌فرماید: «أَمَّا الْخَوَادِثُ الْوَاقِعَةُ فَارْجِعُوا فِيهَا إِلَى رُؤَاةِ خَدِیْثِنَا فَإِنَّهُمْ حُجَّتِي عَلَیْكُمْ» می‌توان چهار وظیفه را برای روحانیت تعیین کرد؛ یک، شناخت دین از طریق منابع دینی. دو، حفظ و پاسداری از معارف اسلامی. سه، ترویج و تبلیغ معارف اسلامی و چهار، پیگیری و رهبری در زمینه اجرای احکام اسلامی در جامعه.

روحانیت این وظایف را در چارچوب و ساختار حوزه‌های علمیه در شهرستان‌ها و کشورهای دیگر به انجام می‌رسانند و شورای عالی حوزه علمیه قم، کار سیاستگذاری و تصمیم‌گیری برای حوزه‌های علمیه را در دستور کار دارد و دو مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه برادران و خواهران را مدیریت می‌کنند. البته خود جریان روحانیت هم گرایش‌هایی دارد؛ گرایش‌های سنتی و گرایش‌های مجدد که می‌کوشد به نوعی به مسائل و مباحث جدید بپردازد.

به مرحوم آیت‌الله آخوند خراسانی، آیت‌الله محمدحسین نائینی، آیت‌الله شیخ فضل‌الله نوری، آیت‌الله سید محمد یزدی و در جریان ملی شدن صنعت نفت به مرحوم آیت‌الله سید حسن مدرس و آیت‌الله سیدابوالقاسم کاشانی و در جریان پیروزی انقلاب اسلامی به حضرت امام خمینی(ره) اشاره کرد.

آیه ۱۲۲ سوره توبه می‌فرماید: «وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ» سزاوار نیست که همه مؤمنان (به جهاد) رهسپار شوند، پس چرا از هر گروهی از ایشان دسته‌ای کوچ نمی‌کنند تا در دین فقیه شوند و هنگامی که به سوی قوم خویش باز گشتند، آنان را بیم دهند تا شاید آنان (از گناه و طغیان) حذر کنند. و حدیثی از حضرت حجت(عج) هست

● دکتر عبدالحسین خسروپناه

استاد فلسفه و معاون
علوم انسانی و هنر
دانشگاه آزاد اسلامی

جریان‌های فکری تأثیرگذار و جریان ساز در سده اخیر ایران معاصر به ۸ دسته قابل تمایز هستند. در واقع، مقصود از جریان ساز شدن یک تفکر، اثرگذار شدن عده‌ای، ولو بدون همکاری باهم، بر یک جمعیت مدیریت شده یا اساساً بطور کلی بر جامعه است.

۱. جریان روحانیت

جریان «روحانیت» در سده اخیر فعالیت‌های جدی و اثرگذار قابل توجهی داشته است. این گروه، از دوران مشروطه در ایران و عراق فعال بودند و از شخصیت‌های برجسته این جریان به ویژه در مشروطه می‌توان